

Tampereen poliisien yhdistys JHL ry
PL 147
33101 Tampere

4.5.2018

Sisäministeriö
PL 26
00023 Valtioneuvosto

Lausuntopyyntö SM008:00/2016

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi reservipoliisista ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnon taustaa

Tampereen poliisien yhdistys JHL ry (jäljempänä TPY) on ammattiyhdistys, johon kuuluu lähinnä Tampereen pääpoliisiasemalla työskenteleviä poliisimiehiä. TPY on Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry:n (jäljempänä JHL) ammattiosasto. Alkuperäisen suunnitelman mukaan TPY:n piti lausua käsiteltävänä olevasta lakiehdotuksesta JHL:lle, jonka piti suunnitelman mukaisesti työstää asiasta lausunto sisäministeriölle. Suunnitelman mukaan TPY:n piti jättää lausuntonsa viimeistään 30.4.2018 JHL:lle. Johtuen Lempäälässä 28.4.2018 tapahtuneesta ampuvälikohtauksesta, jossa oli osallisena useita TPY:n jäseniä, jäi JHL:lle toimitettava lausunto asioiden priorisoinnin johdosta laatimatta.

TPY kuitenkin katsoo, että käsiteltävänä oleva reservipoliisitoimintaa koskeva lakiehdotus (jäljempänä luonnos) on sisällöltään niin tärkeä, että sen tulee lausua asiasta yksittäisenä ammattiyhdistyksenä.

Lausunnon tavoitteesta

TPY:n lausuntoa ei tule tulkita yksittäisen ammattiyhdistyksen soololuksi, vaan se tulee tulkita JHL:n lausuntoa täydentävänä lisäyksenä, jonka ovat laatineet ammatikseen poliisitöitä tekevät pitkänlinjan poliisimiehet. TPY jakaa täysin JHL:n lähtökohtaisen kielteisen kannan reservipoliisitoimintaa koskien.

Lausunnon sisällöstä

Tämän lausunnon varsinaisena tarkoituksena on tuoda esiin TPY:n luonnoksessa havaitsemat ”kipupisteet”. Tästä sisällöllisestä tarkoituksesta johtuen, TPY ei käsittele lausunnossaan lakiehdotusta yleisellä tasolla, vaan keskittyy lausunnossaan yksittäisiin havaittuihin seikkoihin, jotka kaipaavat TPY:n mukaan huomiota lainvalmistelun seuraavissa vaiheissa.

Ampuma-aseiden kantaminen

TPY kokee erityisen haasteelliseksi ajatuksen, jonka mukaan reservipoliisit tulisi varustaa ampuma-aseilla. TPY:n käsityksen mukaan jo yksistään ampuma-ase ja tunnuksellinen haalari voi saada aikaan ilmiön, jossa henkilöt hakeutuvat reservipoliiseiksi väärän motiivin johdosta. Tämä kyseinen ongelma oli konkreettisesti havaittavissa jo täydennyspoliisirekrytoinnin yhteydessä. Lisäksi TPY huomauttaa, että ansiokkaasti luonnokseen kootun ulkomaalaista lainsäädäntöä koskevan otannan mukaan ainoastaan Virossa ja yhdessä yksittäisessä Saksan liittovaltion osavaltiossa täydennyspoliisit kantavat mukanaan ampuma-asetta.

Lisäksi TPY huomauttaa, että ampuma-asetta tulee kiistatta pitää äärimmäisenä voimankäyttövälineenä, jota käytettäessä tilanne on jo ajautunut siihen pisteeseen, että kohdehenkilön menehtyminen on voimankäytön hyväksyttävä seuraus. Voimankäyttötilanteessa paikalla on varmasti myös varsinaisia poliisimiehiä. Kyseessä on tällöin vaativa poliisi-tehtävä, jossa ei tule käyttää reservipoliiseita. Edellä mainitusta johtuen TPY:n mielestä reservipoliisien ampuma-aseiden kantamiselle ei löydy voimankäyttöllisiä perusteita.

Ampuma-aseiden kantamista voidaan tarkastella myös hätävarjelun osalta. Hätävarjelun osalta TPY katsoo, että reservipoliisien käyttötilanteet on rajattu luonnoksen mukaan sellaisiksi, että hätävarjelutilanteita ei tulisi lähtökohtaisesti syntyä. Mikäli jostain syystä hätävarjelutilanne kuitenkin syntyisi tilanteessa, jossa reservipoliiseja olisi läsnä, TPY katsoo, että paikalla olevat varsinaiset poliisimiehet ovat ensisijaisesti hätävarjelutoimenpiteiden suorittajia. Toisin sanoen hätävarjelutilanteetkaan eivät edellytä reservipoliiseilta ampuma-aseiden kantamista.

Ampuma-aseiden hankinnasta

Luonnoksessa (s.20) tuodaan esiin mahdollisuus, jonka mukaan taloudellisten kustannusten vähentämiseksi ampuma-aseet eli käytännössä pistoolit voitaisiin hankkia puolustusvoimien myötävaikutuksella. TPY:n käsityksen mukaan tämä tarkoittaisi käytännössä ampuma-aseiden edullista lainaamista tai ostamista puolustusvoimilta. TPY ei pidä mahdollisena ajatusta siitä, että puolustusvoimilta olisi saatavissa riittävä määrä poliisin virka-aseenakin käytössä olevia Walther tai Glock -merkkisiä pistooleita. TPY:n käsityksen mukaan tämä tarkoittaisi reservipoliisin varustamista FN-merkkisillä pistooleilla. Tämä toisi mukanaan ongelmat kouluttamisen osalta, koska tällöin kouluttajina toimivilla poliiseilla ei olisi riittävää kokemusta koulutettavasta aseesta.

Mainitunlaisessa skenaariossa FN pistooli tulisi myös hyväksyttäväksi viralliseksi poliisin voimankäyttövälineeksi. Poliisin virkapistoolien tiukkojen kriteerien vuoksi mainittua hyväksymistä ei voida pitää itsestäänselvytenä. Edellä mainittuihin seikkojen johdosta, TPY katsoo, että mikäli reservipoliisit varustettaisiin ampuma-aseilla, heidät tulisi varustaa poliisi-

sin käytössä olevilla virkapistooleilla. Lisäksi TPY myös huomauttaa, että 2000 reservipoliisin varustaminen pistooleilla edellyttää toimivan huolto- ja ylläpitojärjestelmän takaamiseksi vähintään 2100 pistoolin hankintaa. Tämä tarkoittaisi vähintään 1050000 euron kustannusta.

Reservipoliisien virkavaatetuksesta

TPY:n mielestä reservipoliisien virkavaatetus tulisi selkeästi erota käytössä olevasta poliisin virkavaatetuksesta. TPY perustelee tätä etenkin poliisin luottamuksen säilyttämisellä. Kansalaiset perinteisesti luottavat suomalaisen poliisin ammattitaitoon ja ammattitaito on rinnastettavissa selkeästi tunnettuun virka-asuun.

TPY katsoo, ettei tule ottaa pienintäkään riskiä siitä, että kansainvälisellä mittapuullakin arvosteltuna korkeatasoisesti koulutettu ammattilainen sekoittuisi parin viikon koulutuksen saaneeseen "vapaaehtoiseen".

Reservipoliisit tulisi TPY:n mielestä erottaa helposti varsinaisista poliisimiehistä jo kaukaa katsottuna (esimerkiksi vanhusten, lasten ja ulkomaalaisten vuoksi). Lisäksi TPY katsoo, että selkeä erottuminen varsinaisista poliisimiehistä olisi myös reservipoliisien oman edun mukaista etenkin, kun otetaan huomioon reservipoliisien työturvallisuuteen liittyvät näkökannat.

Aikaisemman osaamisen hyväksilukeminen voimankäyttökoulutuksessa

Luonnoksessa (s. 18) annetaan ymmärtää, että aikaisemmin hankittu taito ja osaaminen esimerkiksi saadun voimankäyttökoulutuksen osalta voitaisiin ottaa huomioon reservipoliisien koulutuksessa. TPY huomauttaa, että tältä osin poliisihallinnossa on suhtauduttu erittäin nuivasti aikaisemmin hankitun osaamisen hyväksilukemiseen voimankäyttökoulutuksen osalta. Henkilön hakeutuessa suorittamaan poliisin AMK-tutkintoa esimerkiksi rajavartiolaitoksen tai rikosseuraamuslaitoksen palveluksesta, ei aikaisempia voimankäyttökoulutuksia lueta millään tavoin hyväksi, vaan henkilön tulee suorittaa voimankäyttökoulutukset täysimääräisinä. Sama linjaus pätee myös rekrytoitaessa vartijoita paikallispoliisin kiinniotettujen ja päihtyneiden säilytystiloihin. Edellä mainittujen seikkojen johdosta TPY katsoo, että luonnoksessa mainittu hyväksilukemismenettely olisi ristiriidassa nykyisen vakiintuneen käytännön kanssa.

Koulutuskustannukset

Luonnoksessa on todettu selkeästi reservipoliisien voimankäyttökoulutuksen tarve. TPY katsoo, että luonnoksessa ei ole kiinnitetty riittävästi huomiota koulutuksen sisältöön. Voimassa oleviin koulutusmääräyksiin perustuvien TPY:n laskelmien mukaan yksittäisen reservipoliisimiehen voimankäyttökoulutuksen sisällöllinen kesto olisi vähintään 70 tuntia, joka sisältää koulutuksen ampuma-aseen, teleskooppipatukan, kaasusumuttimen, käsirautojen ja fyysisen voimankäytön osalta. Tämä alakanttiin arvioitu tuntimäärä edellyttää, että koulutettava läpäisee kaikki

taso- ja näyttökokeet ensimmäisellä yrittämällä. Mikäli edellä mainitusta laskelmasta jätettäisiin ampuma-asekoulutus pois, laskisi kokonaistuntimäärä noin 40 tunnilla. Mainittu laskelma ei sisällä minkäänlaista poliisitaktiikkaa, vaan ainoastaan voimankäyttövälineiden hallintaa. Edellä mainittujen koulutusten lisäksi poliisimiehillä on vuosittain kaksi pakollista ylläpitävää voimankäyttöharjoitusta jokaiselle voimankäyttövälineelle. Tämän lisäksi poliisimpiesten tulee suorittaa vähintään reilun vuoden välein ampuma-aseen tasokoe. TPY katsoo, että reservipoliisien voimankäyttökoulutus tulisi olla laajuudeltaan sama kuin varsinaisilla poliisimiehillä voimankäyttövälineiden ollessa samat.

Poliisihallinnossa voimankäyttökoulutusta saa antaa ainoastaan poliisin voimankäytön kenttäkouluttajakurssin suorittanut voimankäytönkouluttaja. Nykyiset resurssit mahdollistavat hädin tuskin varsinaisten poliisimpiesten pakolliset voimankäyttökoulutukset. TPY katsoo, että nykyisillä voimankäyttökouluttajien määrällä ei ole tosiasiallista mahdollisuutta kouluttaa muuta kuin varsinaisia poliisimiehiä. Ongelmaa ei helpota se, että poliisiammattikorkeakoulu ei ole ainakaan kahteen vuoteen järjestänyt voimankäytön kenttäkouluttajien peruskurssia uusien kenttäkouluttajien saamiseksi. Tästä johtuen nykyiset kenttäkouluttajat kokevat olevansa ylityöllistettyjä jo pelkästään pakollisten voimankäyttökoulutusten läpiviennin johdosta.

TPY:n esimerkkilaskelma on toteutettu Sisä-Suomen poliisilaitoksen osalta arvioidun 400:n koulutettavan reservipoliisimiehen mukaan. Mikäli koulutus toteutettaisiin nykyisten koulutusperiaatteiden mukaisesti, koulutettavaan ryhmään kuuluisi kerralla maksimissaan 15 koulutettavaa ja kaksi kouluttajaa. Tämä tarkoittaisi noin 26:tta koulutettavaa ryhmää ja täysimääräisen voimankäyttökoulutuksen osalta yhteensä noin 1800 tunnin urakkaa, joka kahden kouluttajan palkkakulujen osalta tarkoittaisi 108000 euron kustannusta. Edellä mainittujen lukujen mukaan TPY katsoo, että todellinen koulutettavakohtainen kustannus jo pelkästään voimankäyttövälineiden peruskoulutuksen osalta on 270 euroa. Tämä summa ei sisällä tilavuokria, patruunoita, kuljetuskustannuksia eikä muuta harjoitusrekvisiittaa.

Edellä mainittuihin skenaarioihin perustuviin esimerkkilaskelmiin vedoten TPY katsoo, että luonnokseen kirjatut koulutuskulut ovat selkeästi alimitoitettuja.

Lisäksi TPY huomauttaa, että voimankäytön kenttäkouluttajat ovat mahdollisten reservipoliisien voimankäyttökoulutusten johdosta pois varsinaisesta toimenkuvastaan, joka pelkästään Sisä-Suomen poliisilaitoksen edellä arvioidun reservipoliisimäärän johdosta tarkoittaa noin kahta henkilötyövuoden poistumaa.

Valvontavastuun toteuttaminen

TPY katsoo, että luonnoksessa mainittua valvontavastuuta voidaan pitää kohtuuttomana varsinaisten poliisimiesten osalta, koska reservipoliisit ovat itse solmineet virkasuhteen poliisihallinnon kanssa. TPY myöntää, että sama konkreettinen ongelma on havaittavissa myös poliisiammattikorkeakoulun harjoittelujaksolla olevien nuorempien konstaapelien kanssa. TPY kuitenkin huomauttaa, että harjoittelujaksolla olevilla nuoremmilla konstaapeleilla on takanaan kaksi vuotta poliisikoulutusta ja he ovat käyneet läpi vaativat soveltuvuus- ja pääsykokeet. Lisäksi harjoittelujakson ohjaajat ovat vapaaehtoisia, harjoittelun ohjauskoulutuksen saaneita ja saavat harjoittelunohjauksesta erillisen rahallisen korvauksen.

Normaaliolojen häiriötilanteen määritelmä

Luonnoksen mukaan reservipoliiseita voidaan käyttää valmiuslain mukaisissa poikkeusoloissa, puolustustilalain mukaisessa puolustustilassa sekä normaaliolojen häiriötilanteessa. TPY katsoo, että luonnoksen tärkeintä määritelmää eli *normaaliolojen häiriötilannetta* ei ole riittävässä määrin avattu käsitteellisesti. TPY myöntää käsitteen määrittelyn haasteellisuuden, mutta toteaa, että epämääräinen ja monitulkintainen käsite mahdollistaa reservipoliisien epätarkoituksenmukaisen käyttämisen. Mainittua epätarkoituksenmukaisen käytön mahdollisuutta lisää luonnoksen 4 §:n 2 momentin säännösteksti, jonka mukaan reservipoliisin tehtävänä voi olla myös muita poliisin toimintaa tukevia tehtäviä.

Luonnoksessa (s.22) mainitaan, että esityksellä on kokonaisturvallisuutta parantava vaikutus, eikä luonnoksen johdosta ole nähtävissä muita mainittavia yhteiskunnallisia vaikutuksia. TPY kuitenkin katsoo, että reservipoliisijärjestelmän käyttöönotolla voidaan pyrkiä vähentämään poliisien ja kansalaisten suunnalta esiintynyttä painetta poliisien lukumäärän lisäämiseksi. TPY pitää mainittua seikkaa selkeästi yhteiskunnallisena vaikutuksena.

Sitoumuksen purkaminen

Luonnoksen mukaan reservipoliisikohtainen sitoumus voidaan purkaa reservipoliisin itsensä tai Poliisihallituksen toimesta. TPY katsoo, että sitoumuksen purkamiseen tulisi luoda lisäksi erityinen sitoumuksen purkamismenettely, joka mahdollistaisi välittömän reservipoliisinmiehen koulutuksen keskeyttämisen tai virkasopimuksen purkamisen tilanteissa, joissa reservipoliisimies olisi osoittanut toiminnallaan, ettei ole soveltuva reservipoliisimieheksi. TPY:n mukaan tällaisissa kiiretilanteissa tilannetta johtavalla tai koulutuksesta vastaavalla pidättämiseen oikeutetulla virkamiehellä tulisi olla oikeus sitoumuksen purkamiseen välittömästi.

Salassapitoon liittyvät ongelmat

Luonnoksen reservipoliisilakiehdotuksen 3 §:n 2 momentin mukaan reservipoliiseille tehtäisiin turvallisuusselvityslain mukainen perusmuotoinen turvallisuusselvitys. TPY:n käsityksen mukaan vastaava turvallisuusselvitys tehdään nykypäivänä esimerkiksi tilapäisesti poliisin tiloissa työskentelevälle asentajalle. TPY pitää ongelmallisena sitä, että reservipoliisien on mahdollista saada tietoa poliisin taktikoista, kalustosta, henkilöresursseista, työ- ja taukutiloista sekä erityiskoulutetuista henkilöistä sellaisessa mittakaavassa, joka ylittää moninkertaisesti esitetyn asentajan havainnointimahdollisuudet. TPY pitää mainittua ongelmaa seikkana, jota ei ole riittävässä määrin käsitelty luonnoksessa.

Loppuyhteenveto

TPY:n mielestä reservipoliisitoimintaa ei tule käynnistää luonnoksessa esitetyllä tavalla. TPY katsoo, että luonnoksessa esitetyt kustannusarviot ovat ainakin osin selkeästi alimitoitettuja ja tosiasialliset kustannukset ovat suuruusluokaltaan sellaisia, joilla pystyisi parantamaan konkreettisesti sisäistä turvallisuutta suuntaamalla reservipoliisitoiminnan vaatimat kustannukset varsinaiseen poliisitoimintaan.

Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen edellyttää toisinaan puuttumista henkilöiden perus- ja ihmisoikeuksiin. TPY katsoo että perus- ja ihmisoikeuksiin voivat puuttua ainoastaan ne virkavastuussa olevat henkilöt, joilla on valtuuksia käyttäessään tarvittavan koulutuksen ja kokemuksen perusteella hankittu asiantuntemus. Mainitunlaista vaadittavaa asiantuntemusta ei voida mitenkään TPY:n käsityksen mukaan saavuttaa ainoastaan 16 päivän pikakoulutuksella.

TPY:n mielestä reservipoliisitoiminta tulisi järjestää siten, että sen johdosta ei voisi syntyä tilannetta, jossa ilman varsinaisen poliisimiehen suostumusta, tämän valvonnan alaisuuteen asetettaisiin reservipoliisimies, jonka tekemisistä varsinainen poliisimies olisi vähäisessäkään vastuussa.